

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการที่องค์การหรือสถาบันต่าง ๆ จะสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้นั้น จะขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้บริหาร ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มของตน ให้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของกลุ่มดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ตามวิธีทางและขอบเขตที่องค์การกำหนดไว้ และตามบทบาทหน้าที่ที่มีอยู่ใน 3 ลักษณะดังนี้ คือ (สมปอง เพ็ญนอก, 2532)

- 1) บทบาทของผู้บริหาร ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งในสายงาน
- 2) บทบาทของผู้บริหาร ในฐานะที่เป็นผู้นำ
- 3) บทบาทของผู้บริหาร ในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมและประเมินผล

ผู้บริหารที่จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะทำหน้าที่สามประการที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังจะต้องมีทักษะทั้ง 3 ด้าน และควรจะพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ดังนี้ คือ

1) ทักษะเชิงความคิด (Conceptual skill) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจหน่วยงาน ในทุกลักษณะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของตน กับหน่วยงานอื่น เป็นทักษะที่ผู้บริหารระดับหัวหน้าหน่วยงานจะขาดไม่ได้ และเป็นทักษะที่พัฒนาได้ยากที่สุด เพราะเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับความคิดและการตัดสินใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการทางการบริหารการศึกษา ตลอดจนความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

2) ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human relations skill) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหาร ในการทำงานร่วมกับสมาชิกของกลุ่ม สามารถเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกของกลุ่ม สามารถสร้างแรงจูงใจ และทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ซึ่งเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกับคนอื่น ผู้บริหารจึงต้องรู้จักตนเอง รู้ธรรมชาติของคน มีความมั่นคงทางอารมณ์ ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นด้วยความจริงใจ

3) ทักษะเชิงเทคนิค (Technical skill) หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ เทคนิค และวิธีการที่เหมาะสม ในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จ ต้องอาศัยประสบการณ์ทางการศึกษา การฝึกอบรม ทักษะเชิงเทคนิคจะเป็นทักษะที่ผู้บริหารสามารถพัฒนาตนเองได้ไม่ยากเพราะเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน (ประพันธ์ สุริหาร, 2533)

ในระบบการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จะถูกคาดหวังให้เป็นทั้งผู้นำและเป็นนักวางแผนการศึกษาด้วยในขณะเดียวกัน ฉะนั้นในการพัฒนาการศึกษาจะต้องมีบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กลุ่มแรกได้แก่ ผู้เรียน กลุ่มที่สองได้แก่ ครู-อาจารย์ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่คอยช่วยเหลือผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอน และกลุ่มที่สามได้แก่ ผู้ชำนาญการในด้านต่าง ๆ ที่ทำการวิจัยพัฒนาหลักสูตร ผลิตตำราเรียนและอุปกรณ์ในการเรียนการสอน มีศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ บุคลากรฝ่ายสนับสนุนนอกจากกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว ยังมีผู้รับผิดชอบในงานด้านการวางแผนการศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งด้วย

วิทยาลัยเทคนิคเป็นสถานศึกษาที่มีความสำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะฝึกอบรมและส่งเสริมการประกอบอาชีพของประชาชน ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล และสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ซึ่งวิทยาลัยเทคนิค สังกัดกรมอาชีวศึกษา มีหน้าที่ให้การศึกษาและส่งเสริมการศึกษาทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (ในอนาคต) ตลอดจนทำหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชน (กรมอาชีวศึกษา, 2535)

ในปี พ.ศ. 2529 การอาชีวศึกษาด้านวิชาชีพ ได้มีการขยายการศึกษาและการบริการฝึกอาชีพให้กว้างขวางและสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ทำให้สถานศึกษาทุกแห่งที่สังกัดกรมอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการสนองนโยบายของกรมอาชีวศึกษา มีขอบเขตของงานและปริมาณงานที่รับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นทำให้การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว กรมอาชีวศึกษาจึงได้มีการปรับปรุงระเบียบกรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารศึกษา พ.ศ. 2522 ขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2529 สำหรับในระเบียบของปี พ.ศ. 2522 นั้น กรมอาชีวศึกษา ได้กำหนดหน่วยงาน

ดังนั้นคือ ลักษณะงานวิชาการ ลักษณะงานส่งเสริมการศึกษาและลักษณะงานกิจการนักศึกษา ในการบริหารงานสถานศึกษาจึงมีตำแหน่งของผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาได้เพียงสามฝ่ายเท่านั้นคือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา และฝ่ายกิจการนักศึกษา จึงยังไม่เป็นการพอเพียงในการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพได้ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาที่สังกัดกรมอาชีวศึกษาบริหารงานเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ กรมอาชีวศึกษาจึงได้ปรับปรุงระเบียบ กรมอาชีวศึกษาว่าด้วย การบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2522 เป็นระเบียบ กรมอาชีวศึกษา ว่าด้วย การบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2529 โดยเฉพาะการกำหนดหน่วยงานให้สถานศึกษาแบ่งหน่วยงานออกเป็น 4 ฝ่าย ดังต่อไปนี้ คือ ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา ฝ่ายกิจการนักเรียน นักศึกษา ฝ่ายวางแผนและพัฒนา และฝ่ายวิชาการ ในการบริหารงานของสถานศึกษา จึงมีตำแหน่งของผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งตำแหน่ง ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา (กรมอาชีวศึกษา, 2529)

ผู้ที่มาทำหน้าที่บริหารงานในตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา จึงน่าที่จะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์อย่างเพียงพอ นั่นก็หมายถึงเป็นบุคคลที่มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะทำให้การจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ ของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ที่บุคลากรในองค์การเหล่านี้มีความพึงพอใจ มีความศรัทธา มีความนิยมที่เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงานและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพื่อเสนอข้อมูลที่ศึกษาให้เป็นแนวทางสำหรับใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา หรือเพื่อใช้ในการสรรหาหรือเลือกสรรบุคคลที่จะมารับผิดชอบหน้าที่ในตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสมรรถภาพที่เป็นจริงและสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้บริหาร
- 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้บริหาร เกี่ยวกับสมรรถภาพที่เป็นจริงและสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

สมรรถภาพที่เป็นจริงและสมรรถภาพที่พึงประสงค์ ของผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา ตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้บริหารแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบถึงสมรรถภาพที่เป็นจริงและสมรรถภาพที่พึงประสงค์ ของ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ของวิทยาลัยเทคนิค และวิทยาลัย เทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อ การพิจารณาปรับปรุงและพัฒนาบุคลากร เพื่อการบริหารงานบุคคลที่จะ เข้ามา รับผิดชอบในตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนาต่อไป

2) ได้ข้อมูลที่สามารถทำให้ผู้เกี่ยวข้อง นำไปใช้ประกอบการพิจารณาใน การเลือกสรรหาหรือเลือกสรรบุคคล ที่จะ เข้ามารับผิดชอบในตำแหน่งผู้ช่วย ผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนาต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของครู-อาจารย์ และผู้บริหาร ของวิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสิ้น 17 สถานศึกษา

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ประชากรที่ตอบแบบสอบถามในครั้งนี้คือ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าแผนกวิชา และหัวหน้างาน ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัย เทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง

1.7 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1) สมรรถภาพ หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย

(1) **ด้านพุทธิพิสัย** (Cognitive domain) หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด และการแก้ปัญหาหรือใช้สติปัญญา โดยมีส่วนสำคัญซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

(2) **ด้านทักษะพิสัย** (Psychomotor domain) หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ต้องอาศัยการประสานงานของประสาทกล้ามเนื้อ หรือทักษะทางกลไกของร่างกาย (Psychomotor skill) พฤติกรรมด้านทักษะพิสัยแบ่งออกเป็น 5 ระดับได้แก่ การเลียนแบบ การจัดทำ ความแม่นยำ การกระทำอย่างต่อเนื่อง และการกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ

(3) **ด้านจิตพิสัย** (Affective domain) หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสนใจ ความซาบซึ้ง ทศนคติ คุณค่าและการปรับตัวให้เหมาะสม ซึ่งมีอยู่ 5 ระดับ ได้แก่ การรับหรือเอาใจใส่ การตอบสนอง การให้คุณค่า การจัดระบบ และการสร้างเป็นลักษณะนิสัย

2) **สมรรถภาพที่เป็นจริง** หมายถึง ความสามารถของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ที่มีเป็นจริงอยู่ในสภาวะปัจจุบันตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้บริหาร ในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3) **สมรรถภาพที่พึงประสงค์** หมายถึง ความสามารถของผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา ทางด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย ที่พึงมีและปฏิบัติได้ตามความคิดเห็นของครู-อาจารย์และผู้บริหาร ในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4) **ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวางแผนและพัฒนา** หมายถึง ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคหรือวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย ในสังกัดกรมอาชีวศึกษา ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานและควบคุมดูแลงานศูนย์ข้อมูลการศึกษาเพื่ออาชีพและตลาดแรงงาน งานวางแผนการศึกษาและงบประมาณ งานวิจัยและพัฒนา งานผลิตการค้าและส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

5) **ครู-อาจารย์** หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย โดยแบ่งตามงานที่ปฏิบัติ จำแนกได้ 3 กลุ่มคือ

(1) **หัวหน้าคณะวิชา** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเรียนการสอนในคณะวิชาให้เป็นไปตามหลักสูตร จัดทำตารางสอนของคณะวิชา ติดตามและแนะนำการทำโครงการสอน คู่มือครู ใบงานให้สอดคล้องกับหลักสูตรและแผนการเรียน รับผิดชอบดูแลทรัพย์สินของสถานศึกษาที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

(2) **หัวหน้าแผนกวิชา** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่จัดทำตารางสอนรวมและตารางสอนส่วนบุคคลของแผนกวิชา จัดหาและเตรียมบริหารวัสดุฝึก ครุภัณฑ์ อุปกรณ์การศึกษา และปกครองดูแลครู-อาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักเรียน นักศึกษาในแผนกวิชา แก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

(3) **หัวหน้างาน** หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ตามขอบเขตของงานที่ระเบียบกรมอาชีวศึกษาว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ.2529 กำหนด และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

6) **ผู้บริหาร** หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้าราชการที่ปฏิบัติงาน ในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และวิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย โดยจะทำหน้าที่หรือดำรงตำแหน่งในสายงานฝ่ายบริหาร ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มดังนี้

(1) **ผู้อำนวยการ** หมายถึง ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย ในสังกัดกรมอาชีวศึกษา

(2) **ผู้ช่วยผู้อำนวยการ** หมายถึง ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิค วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือ ในสังกัดกรมอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมการต่อเรือหนองคาย